

A budapesti
Kir. Magy. Pázmány Péter
Tudományegyetem Jog- és
Államtudományi Karához

Dr. Tomcsányi Móric
egyetemi ny. r. tanár

bírálati jelentése

dr. Szász Lajos
magántanári képesítése
tárgyában.

Tekintetes Jog- és Államtudományi Kar!

A magyar pénzügyi jognak „kötségvetési és zárszámadási jog” című tárgyköréből magántanári képesítésért folyamodó Szász Lajos dr. pénzügyminiszteri osztálytanácsos irodalmi munkásságáról szóló bírálati jelentésemet — az 1932 december 7-én tartott rendes ülésből nyert megbízatásomhoz képest — az alábbiakban van szerencsém tisztelettel előterjeszteni.

Szász Lajos habilitacionális munkájának címe: „A magyar állam számvitele”, terjedelme 304 lap.

Mindenekelőtt e munka tárgyával és jellegével kell foglalkoznom. Az állami számvitel, mint a szerző maga is mondja, az a tevékenység, mely az állami vagyonnak és e vagyon változásainak rendszeres feljegyzésére, nyilvántartására vonatkozik. Az állami számvitel feladata, hogy támogassa az állami háztartás vitelére irányuló tevékenységet s részben teljesítse, részben lehetővé tegye az állami gazdálkodás ellenőrzését s e gazdálkodás eredményeinek megállapítását.

Ha ez a szorosán vett államszámvitel volna az idézett munka tárgya, úgy ez a habilitációnak elvi akadályául szolgálna, mert karunk felfogása és állandó gyakorlata szerint az államszámviteltan, ha van is fontossága közigazgatási szempontból, az adminisztrációnak olyan technikai részét öleli fel, mely a tudományművelés szempontjából a habilitációs tudomány-szakok körébe mégsem vonható. A megbírált munka azonban nem merőben államszámviteli munka. A címe kevesebbet mond, mint amit tartalmilag nyújt. A tárgyalás alapfonala az államszámvitel ugyan, de ehhez olyan bőségben kapcsolódik általános közigazgatási jogi s nevezetesen költségvetési jogi kérdéseknek a tárgyalása, hogy a munka a költségvetési jog címet is viselhetné.

A szerző szakszerű alaposággal s kritikai elmeállal a következő főkérdéseket tárgyalja: a költségvetés szerkesztése, a költségvetés végrehajtása; a költségvetés végrehajtásából folyó vagyonkezelési szabályok; a pénztárak és vagyonkezelő hivatalok szolgálata; az állami készpénzbevételek és kiadások postatakarékpénztári kezelésének szabályai; a számvetőségek szolgálata; az állami adósságok kezelése; a számadási perrendtartás; az állami zárszámadás.

Behatóan foglalkozik a költségvetési év tartamának, illetőleg kezdő időpontjának kérdésével, s rámutat arra, hogy nálunk 1867—1931-ig csak kilenc évben jött létre — a régebbi rendszer szerinti — naptári év végéig költségvetés, a többi esetben mindig indemnitások voltak. Ez a tapasztalat indította a törvényhozást arra, hogy az állami költségvetési év kezdetét megváltoztatva, azt július 1-re tegye (1913 : XXVI. tc.).

A költségvetési év sok külföldi államban nem egyezik a naptári évvel: így április 1-én kezdődik Angliában, Franciaországban, Dániában, a Németbirodalomban, Japánban; július 1-ével Olaszországban, az Északamerikai Egyesült Államokban.

Szász Lajos dr. mindezzel szemben kifejti, hogy miután a hárszabályok biztosítják a határidős tárgyalást (50 nap), nincsen akadálya annak, s ez több szempontból kívánatos is volna, hogy a költségvetési év megint a naptári évvel essék egybe. Ennek azonban természetszerűen az az előfeltétele,

hogy a képviselőház munkáját már szeptember elején megkezdje. Ausztria is visszatért különben a naptári év rendszerére.

A rendes kiadások szempontjából egyébként nincsen jelentősége annak, hogy mikor kezdődik a költségvetési év. Annál nagyobb a fontossága e kérdésnek a beruházási kiadások szempontjából. Magyarország éghajlati viszonyai között ugyanis a beruházási munkálatok végzésére az április—október hónapok a legalkalmasabbak, de e munkálatok nagyrésze olyan, hogy áprilistól júniusig el nem végezhető. Ezért a szerző szerint még a költségvetési év kezdetének április 1-ben való megállapítása is célszerűbb lenne a jelenlegi helyzetnél, amelyben a nehézségeken csak a hitelátvitel műveletével lehet segíteni (1915 : XII. tc. 2. §), ami azonban a tisztánlátást kissé zavarja, s amellet a hitelátvitel sem teszi lehetővé azt, hogy a beruházási munkálatok költségei egy költségvetési év kezelésében számoltassanak el abban az esetben, ha a munkálatok átnyúlnak a következő évre.

A költségvetési év időtartama az államok legtöbbszörében tizenkét hónap. Régebben voltak huszonnégy, harminchat, sőt negyvennyolc hónapos költségvetések is.

Miután a szerző itt is helyes összehasonlító áttekintést tesz a külföldi államokon, tárgyilagos módon ismerteti a rövidebb és a hosszabb költségvetési év tekintetében felhozható pro és kontra érveket s végső konklúzióképp a tizenkéthónapos rendszer mellett foglal állást, rámutatván arra is, hogy különösen agrárjellegű államokban a gazdasági szempontok is a tizenkéthónapos költségvetés mellett szólnak, mert a termelés eredményei, melyek a költségvetés összegeinek megállapításánál nagy jelentőséggel bírnak, ugyancsak tizenkét hónaponként jelentkeznek. Megjegyzendő azonban, hogy a tizenkét hónap csak a költségvetésben érvényesül, a zárszámadás tizenkét hónapot meghaladó kezelés eredményeit tartalmazza, a költségvetési év és a számadási év időbelileg nem kongruensek.

Helyesen domborítja ki a szerző, hogy a költségvetési előirányzatba csakis azok a kiadások és bevételek vehetők fel, melyek a költségvetési évben előreláthatólag valósággal felmerülnek, illetőleg amelyekre esedékesüknél fogva valósággal számítani lehet, ide értve a korábbi évben keletkezett tartozásoknak és követeléseknek a költségvetési évben esedékes részeit is. A pénzkészletet, valamint az előző évi cselekvő hátralékot és terhelő hátralékot ellenben nem szabad a költségvetés mérlegén belül előirányozni; a pénzkészlet és cselekvő hátralék azonban e mérlegen kívül a hiány fedezetül kijelölhető.

Hosszasabban és nagy szakszerűséggel foglalkozik a szerző a bruttó és nettó költségvetés fogalmával, s ő is a bruttó rendszer mellett foglal állást, amely nálunk is érvényben van. Csak kivételesen fordulnak elő nettó tételek a költségvetésben és az úgynevezett kompenzálás is a kiadások és a bevételek között csak szűk körben érvényesül.

A fogalmi szabatoság iránti érzékkel mutat rá a szerző a nálunk is ismeretes állandó költségvetési tételek és az úgynevezett állandó költségvetés (normal budget) rendszere közti különbségre, úgy, amint a normal budgetet az angol Consolidated Fund a legtisztább formában feltünteti. Angliának egyes állandósított bevételei a most megjelölt alapot illetik s ebből fedeztetnek bizonyos kiadások, melyek az évenkénti megállapítás alól ki vannak véve (civilista, állami adósságok kamatai, nyugdíjak és a bírák fizetése). A magyar állami költségvetés állandó tételein ellenben azokat a tételeket értjük, melyeket a törvényekben vagy szerződésekben meghatározott fix összegekkel kell felvenni, mely tételek azonban ugyancsak évenkénti tárgyalás és megállapítás alá esnek.

Nagyérdekűek és értékesek azok a fejtegetések is, melyek az állampénztári pénzkezelési rendszerről a postatakarékpénztári pénzkezelési rendszerre történt áttéréssel kapcsolatos kérdésekről olvashatók. Helyesen mutat rá a szerző arra, hogy a jelenlegi előírási rendszer helyett helyesebb volna általánosságban a lerovási rendszerre való áttérés. 1924. év óta ugyanis az állami kiadások úgyis csak a tényleg befizetett állami bevételekből esz-
közlhetők, a bevételek súlypontja a tényleges lerováson van. Az állami

kezelésben állott idegen pénzeket (alapok, letéti pénzek) ma már az állami pénzekről elkülönítve kezelik, s így jogilag az sem lehetséges többé, hogy ezekből állami kiadások foganatosíthatók legyenek.

De az állampolgárok szempontjából is elsősorban az a fontos, hogy tényleg mily összegeket szednek be tőlük. A közteher pusztá előírása senkinek kárt nem okoz, azok beszedése (összeg, időpont, mód) ellenben igen káros lehet. Így a köztartozások kíméletlen behajtása a közgazdasági élet megrázkódtatásával is járhat, viszont kíméletes, az egyes foglalkozási ágak viszonyait szem előtt tartó eljárás a bevételek emelkedését eredményezheti. Ebből a szempontból ítélendő meg az okosan alkalmazott fizetési kedvezmények kérdése is. A kormányzat eljárásának helyessége a bevételek tényleges alakulását nagy mértékben befolyásolhatja, s a tényleges bevételek képezik az államháztartás alakulásának alapját, s a számadási jog gyakorlása során is a tényleges eredmények alakulását kellene elsősorban számonkérnie az országgyűlésnek. Amit a szerző idevonatkozólag mond, az logikus észjárással párosult reális gyakorlati felfogásról s emellett általában a jó közigazgatás kellékeinek felismeréséről tanuskodik.

Ezek a kérdések már mélyen belevágnak a végrehajtás nagy problémakörébe. A végrehajtásnak a törvényhez való viszonya, a végrehajtó szervek eljárásának mikéntje a törvényi feladatok teljes megvalósítása körül: mindez a közigazgatás, sőt részben az alkotmányjog alapkérdései közé tartozik. A szerző erre önálló fejtegetés keretében nem terjed ki, de amit e részben kérdése kapcsán mond, az, mint e gondolkör egyik szelvénye, beleilleszthető az említett nagy probléma tanának a keretébe.

Sok megszívlelendőt mond a szerző a beruházásokra nézve. A beruházások az átmeneti kiadások mellett a rendkívüli kiadások másik fajtát alkotják. A beruházás az államszámveteli utasításban adott fogalom szerint csupán az ingatlan vagyron szerzésére fordított kiadást jelenti, míg az értékpapírok vásárlására fordított kiadások az átmeneti kiadások közé tartoznak. A szerző helyesebbnek tartaná, ha mindazokat a kiadásokat beruházásként kezelnék, amelyek leltári (akár ingó, akár ingatlan) elszámolás tárgyát képező vagyontárgyak beszerzésére fordítatnak. Ennek jelentősége volna a költségvetési mérleg eredményének megjelölésénél is. Ez továbbá azért is fontos volna, mert állami költségvetésünk jelenlegi berendezése mellett nem lehet tájékozódást szerezni arról, hogy a kiadásokból mily összeg szolgál leltári beszerzésekre. Így megvan a lehetősége annak a visszaélésnek is, hogy a beszerzésekre szükséges összegek más célokra használtatnak fel, vagy ellenkezőleg, beszerzésekre fordítatnak, illetve fordíttassanak oly összegek, melyeknek más volna a rendeltetésük.

Az átmeneti — vagyis az állami háztartás rendes folyamányát nem képező — kiadások a mostani formában maradhatnának. De helytelen másfelől, ha az évenkénti tatarozási összegeket átmeneti (rendkívüli) kiadásnak minősítik.

Rámutat a szerző az 1897 : XX. tc. egyik következetlenségére, mely abban mutatkozik, hogy a kiadások három (rendes, átmeneti és beruházási kiadások) csoportjával szemben a bevételeknek csak két (osztályát) csoportját különbözteti meg, és pedig a rendes és rendkívüli bevételeket. Kifejti, hogy „amennyiben az államháztartás helyzetének megítélése, a költségvetés adatainak mérlegelése szempontjából jelentősége van annak, hogy az állami kiadásokból mennyi szolgál ingatlanok szerzésére vagy gyarapítására, ugyanolyan jelentősége van annak is, hogy a bevételekből mennyi származik az ingatlanok eladásából, az ingatlan vagyron állagának csökkentéséből. Következetes eljárás mellett tehát a rendkívüli bevételeket is két alosztályba sorozva, külön kellene előirányoznunk azokat a rendkívüli bevételeket, amelyek állami ingatlan eladásából származnak, amelyekkel szemben az állami ingatlan vagyron leltárában értékcsökkenés áll elő s külön azokat, amelyekkel szemben ingatlanvagyroncsökkenés nem jelentkezik. A legfőbb állami számvevőszék nagyon helyesen jár el tehát akkor, amikor az állami zárszámadásban külön is kimutatja az ingatlan-értékesítésekkel kapcsolatos bevételeket.“

Majd így folytatja: Ha következetesen akarunk eljárni s vizsgáljuk az állami bevételek természetét, megállapíthatjuk, hogy azok a kiadásoknak megfelelő három csoportba sorozhatók. Így a beruházási kiadásokkal szemben állanak s külön csoportba volnának sorozhatók azok a bevételek, amelyek leltári elszámolás tárgyát képező (ingó és ingatlan) vagyontárgyak eladásából erednek. Az átmeneti kiadásokkal szemben állanak azok a bevételek, amelyek az „állami háztartás folyamányát nem képezik“ (rendkívüli bevételek) s amelyekkel szemben az állami (ingó és ingatlan) vagyon leltárában értékcsökkenés nem áll elő. A rendes kiadások csoportjával szemben a rendes bevételek csoportjába tartoznak végül azok a bevételek, amelyek az államháztartásban évenként állandóan előfordulnak s amelyekkel szemben az állami (ingó és ingatlan) vagyon leltárában értékcsökkenés nem áll elő. A bevételek előirányzatában is megvalósítandó volna tehát a hármas beosztás s a költségvetés három osztályra elkülönítve magában foglalná: 1. a rendes, 2. az értékesítésekből befolyó és 3. az átmeneti bevételeket.

Ráfordítja szerzőnk a tárgyalás sorát a közszolgálati alkalmazottak illetményrendszerének kérdésére is. Rámutat egyes visszasságokra, például arra, hogy a hasonló rangjelzést viselő, egyenruhás közalkalmazottak (százados, rendőrfelügyelő, pénzügyőri főbiztos, vámszaki főtiszt stb.) körében különféle illetmény- és előléptetési rendszerek érvényesülnek, ami budget-technikai és közigazgatási szempontokból is kifogásolható. A mostani rendszer az oka annak, hogy jelenleg minden hatóságnál igen sok munkát okoz az illetményekkel kapcsolatos ügyek elintézése, ami megszűnnék, ha idevonatkozólag egységes és egyszerű rendszer alakulna ki. A mostani helyzet mellett továbbá bizonyos, nem kívánatos versengés áll elő a különböző kategóriájú alkalmazottak között.

A kérdés kezelése azonban óvatosságra int, mert másfelől — nézetem szerint — a közszolgálati alkalmazottak ullifikálása éppoly kifogásolható állapot lenne. Ezt látja a szerző is, mert maga is megjegyzi, hogy az illetmények teljes egyenlősítése szintén helytelen volna, s ezért azt javasolja, hogy a különleges természetű szolgálati ágakban egy, nyugdíjba be nem számítható pótlék engedélyeztessék, s azt is helyesnek tartja, hogy a magasabb képesítéshez kötött állások betöltői magasabb fizetési osztályban kezdjék szolgálatukat s magasabb fizetési osztályig haladhassanak.

Foglalkozik aztán a tisztviselői státusok különböző alakulásával a költségvetésben és gyakorlatban. Ez a jelenség különösen az úgynevezett egyesített (közös) státus folytán áll elő. Státusok alatt a tisztviselőknek azokat az egyes csoportjait értjük, amelyek egy és ugyanabba a rangsorozati névjegyzékbe tartoznak. Ami pedig a rangsorozati névjegyzéket illeti, e részben az a szabály, hogy azokat a tisztviselőket, akik hasonló munkakörben teljesítenek szolgálatot s akiknek állására nézve ugyanaz az iskolai előképzettség van megállapítva, egy-egy igazgatási (kormányzati) ágazaton belül közös rangsorozati névjegyzékben kell nyilvántartani (7000/19125. M. E. számú rendelet). Ebből mármost az következik, hogy különböző költségvetési címeknél előirányzott állások egy rangsorozati névjegyzékben vannak nyilvántartva, s így az egyik költségvetési címnél előirányzott például VII. fizetési osztályú állás megüresedése esetén a VII. fizetési osztályba — a közös rangsor (egyesített státus) alapján — oly tisztviselő lesz ki-nevezve, akinek állása más költségvetési címnél van előirányozva, s annak a költségvetési címnek a keretében, amelynél a VII. fizetési osztályba sorozott állás megüresedett, esetleg egy X. fizetési osztályú állás lesz betöltve. A költségvetési címek között tehát az előirányzattal szemben eltolódások jelentkeznek.

Helyénvaló s közjogi szempontból is helyes megjegyzést tesz a zárszámadról, kiemelvén, hogy az államháztartás tényleges alakulását nem a költségvetések, hanem a zárszámadások tüntetik fel. Sajnos, zárszámadásaink mégsem részesülnek abban az érdeklődésben és méltánylásban, mint a költségvetések, sem az országgyűlés, sem a közvélemény részéről.

Jól mondja, hogy hiábavaló a nagyszerű program, ha azt egyáltalá-

ban nem vagy nem megfelelően hajtják végre. Miből állapítható meg — kérdi —, hogy a kormány a törvényhozásnak a költségvetésben kifejezett akarata szerint vezette az állam háztartását? A zárszámadásból. Elsősorban mi képezheti államháztartási ügyekben a kormány felelősségrevonásának alapját? A zárszámadás. Minek az adatai szolgáltathatnak biztos alapot a költségvetés megállapításánál? A zárszámadás adatai. Az volna tehát felfogása szerint az ideális állapot, ha a részletes előirányzatok az előirányzati összegeken kívül nemcsak a folyó költségvetésben megállapított összegeket, de a legutóbbi zárszámadás adatait is tartalmaznák, s az előirányzati összegeket azokkal összehasonlítva, az azokkal szemben jelentkező eltéréseket is indokolnák.

Több lapon foglalokozik a szerző a költségvetési jog parlamenti gyakorlásának nagyfontosságú kérdésével, de a kérdésnek mélyebbreható alkotmányjogi fejtegetésébe nem bocsátkozik. Ez azonban különösebb hiánynak nem tekinthető, mert a könyv elvégre nem alkotmányjogi tárgyú munka. De a szerző így is részletesen tárgyalja a költségvetés parlamenti tárgyalásának egész menetét. Megállapítja bevezetésként a költségvetési jog fogalmát, célját, természetét, s idézi bevezetőül az 1471. évi dekrétum 11. cikkét, továbbá az 1504. évi dekrétum 1. cikkének 4—7. §-ait, melyek az országgyűlés költségvetési jogának csiréit foglalják magukban.

Felhívja a figyelmet a magyar törvényhozásnak arra a különleges gyakorlatára, hogy a képviselőház külön tárgyalja a költségvetési előirányzatot s külön a költségvetési törvényjavaslatot (appropriáció). Ez a rendszer kétségteljesen némi időpazarlással jár. Célja voltaképpen a megbizonyosodás volna arról, hogy a költségvetési törvényjavaslat mennyiben felel meg az előirányzat tárgyalása során hozott házhatározatoknak. Ez a cél azonban egymagában alig fogadható el elegendőnek a kettős tárgyalás fenntartásának indokolására, annál kevésbé, mert hiszen a képviselőház által a költségvetési előirányzat során megállapított tételek a költségvetési törvényjavaslat tárgyalása folyamán megváltoztathatók.

A szóbanlevő elkülönített tárgyalás rendszerének lehetne azonban egy nyomósabb indokát adni, s ez az, hogy ez a rendszer világosan feltünteti a különbséget a költségvetésnek az állam részére való objektív megállapítása között és ama bizalmi kérdés között, mely a költségvetés végrehajtására vonatkozó felhatalmazás megadásában rejtőzik. Igaz, hogyha a költségvetési év folyamán új kormány jön, ennek a részére a parlament nem szavaz meg új felhatalmazást, azonban ezt a felhatalmazást a költségvetési év hátralevő idejére — ellenkező parlamenti határozat hiányában és az új kormány jövetelének tényében implicite megnyilvánuló bizalomra való tekintettel — hallgatólagosan megadottnak lehet tekinteni.

A közigazgatás szempontjából igen fontos a költségvetés végrehajtásáról szóló fejezet is. A költségvetési törvény végrehajtásának valóban az a főelve, hogy a költségvetésben megállapított hitelek pontosan betartassanak, s hogy a hitelek csak azokra a célokra használtassanak fel, melyekre engedélyeztettek. A póthitelhez vagy rendkívüli hitelhez külön felhatalmazás szükséges. A részletes előirányzatokat kísérő miniszteri indokolásokban vagy egyéb előterjesztésekben kifejezett egyszerű szándék, ha a törvényhozás által tudomásul is vétetett, nem tekinthető törvényes felhatalmazásnak a költségvetésbe fel nem vett kiadások vagy bevételek eszközzésére. A törvényhozás által törvényben vagy más formában kifejezetten adott felhatalmazás tekinthető csupán oly felhatalmazásnak, amelynek alapján valamely költségvetésen kívüli kiadás vagy bevétel eszközölhető.

Ebben a fejezetben tárgyalja a szerző a hitelátruházást (virement) és az ettől megkülönböztetendő fedezetkijelölést. Minél szélesebbkörű az átruházási jog, annál szabadabb gazdálkodásra, s a költségvetési keretektől és az ott megállapított kormányzati programmtól való annál nagyobb eltérésre nyílik lehetőség, s ez a parlament költségvetési jogának csorbulásával járhat. Ennek a szemszögéből ítélendő meg törvényhozásunknak az az újabb gyakorlata, hogy általában tiltja ugyan a költségvetés fejezetei, címei és rovatai között a hitelátruházást, de mégis felhatalmazást ad a kor-

mánynak arra, hogy e tilalom alól kivételt tegyen olyankor, midőn a minisztertanács a pénzügyminiszter előzetes hozzájárulásával megállapítja, hogy a költségvetés kereteinek megtartása érdekében a hitelátruházás elkerülhetetlenül szükséges (1925 : IX. tc. 6. §, 1931 : XIII. tc. 6. §). Az ilyen hitelátruházásokat aztán a zárszámadás során indokolni kell.

Alkotmányjogi szempontból ez a megoldás, vagyis a kormánynak adott előzetes, általános felhatalmazás megadása kifogástalannak éppen-séggel nem mondható. Elismeri ezt a szerző is, s a maga részéről ezért — a gyakorlati szükségesség szempontjait is figyelembevéve — egy más megoldást találna helyesnek, melyre alapot különben az 1920 : XXVIII. t.-c. is nyújt. Ez a törvény ugyanis fenntartva azt az elvi álláspontot, hogy pót-hitelt vagy rendkívüli hitelt csak a törvényhozás engedélyezhet, megengedi, hogy abban az esetben, ha a kiadás elodázhatatlan vagy oly időben merül fel, midőn az országgyűlés együttnemléte miatt a pót- vagy rendkívüli hitel ki nem eszközölhető, az ily költséghez szükséges fedezetet a minisztertanács előzetes beleegyezésével a pénzügyminiszter rendelkezésre bocsáthassa, mely esetben a pót- vagy rendkívüli hitel kérésének szükségessége esedik és ezekre a kiadásokra nézve a kormány a zárószámadások tárgyalása alkalmával nyerhet felmentést. A hitelátruházási jog életbenléte mellett is fennáll tehát a lehetősége és szüksége annak, hogy a kormány a költségvetésben megállapított összeget meghaladó vagy a költségvetésen kívül eső kiadást teljesítsen, anélkül, hogy hitelátruházási jogával élne vagy a törvényhozás előzetes jóváhagyását kieszközölné. Ebből kiindulva a kérdés szabályozható volna olyképen, hogy a hitelátruházási rendszer mellőztetnék. A minisztertanácsi határozatban, úgyszintén a zárszámadási indokolásban kifejezésre kellene juttatni azt, hogy a kiadást a költségvetésnek mely rovatán mily összegű megtakarítás ellensúlyozza. Az eljárás tehát változatlanul a jelenlegi maradna, annak gyakorlati előnyei továbbra is érvényesülnének s az eljárás alkotmányjogi szempontból is megfelelőbb volna, mert a kormány nem nyerne előzetesen felmentést a megtakarításokkal ellensúlyozott hiteltúllépésekért, hanem úgy politikai, mint jogi felelőssége teljes mértékben fennállana és csak a zárszámadás során nyerhetne felmentést. Ilyen eljárás mellett az országgyűlés ellenőrzése hatályos, a kormány gazdálkodása pedig szabad s felelőssége teljes volna.

Nagy szakszerűséggel szól a szerző a hiteligenylés, az utalványozás (kiadások és bevételek elrendelése) és az utalványozástól megkülönböztendő kiutalás kérdéséről.

Nagyérdekűek végül a költségvetési törvény végrehajtásából folyó vagyonekezelésre vonatkozó fejtegetések is (ingatlan államvagyon elidegenítésének törvényhozási hozzájárulása, e szabály alóli kivételek, törzskönyv, leltár stb.). Ezeknek a kérdéseknek azonban már csak a megemlítésére szorítkozom.

Bírálatom eredményeképp megállapíthatom, hogy Szász Lajos dr. tárgykörének teljes ismeretével s emellett erős kritikai érzéssel rendelkezik; ami pedig előadásának formáját illeti, stílusa világos, szabatos és folyamatos, úgyhogy tudományszakának tudományos művelése egészen érett és alkalmas.

Mindezeknél fogva tisztelettel javaslom a tekintetes Jog- és Államtudományi Karnak, hogy Szász Lajos megbírált munkáját a Költségvetési és zárszámadási jog című tárgykörből való magántanári képesítés szempontjából elfogadni s nevezett a magántanári képesítő eljárás következő fokára bocsátani méltóztassék.

Budapesten, 1933 július hó 4.

Kiváló tisztelettel

Dr. Tomcsányi Móric,

a magyar közjog és közigazgatási s pénzügyi jog ny. r. tanára.